

oprustningsspiralen og tog et nyt teknologisk spring«; begge parter, hedder det, »blev mægtigere – og ingen sejrede«. I sammenhæng med en postuleret teoretisk drøftelse af magtbegrebet er den slags flottenheimer-udsagn, og der er mange andre, ren ordgas. Det sidste med at »ingen sejrede« refererer til kapiteloverskriftens ord om magtens »afmagt«. Denne afmagt er iflg. forfatteren et af de »afgørende nye forhold ved magten«, som moderne samfundsvidenskab ikke kan få øje på. Jeg mener begge dele er noget vrøvl, men forfatterens uklare præmisser vanskeliggør en seriøs drøftelse.

Henning Bregnsbo

KRISTOF K. KRISTIANSEN OG JENS R. RASMUSSEN (RED): *Fjendebillede & fremmedhad*. Udg. af FN-forbundet. 1988. 192 s., ill. 98 kr.

Antologien *Fjendebilleder & fremmedhad* vil give perspektiv til den aktuelle debat og øge den kritiske bevidsthed over for fordomme om fremmede og fjender, vi daglig præsenteres for. Til det formål søger forfatterne – der har fag som først og fremmest historie, men også teologi, antropologi, kultursociologi, dansk og russisk som baggrund – at sætte fokus på de mekanismer, der skaber og fastholder fjendebilleder. De enkelte artikler er opdelt i tre afsnit. Det ene om »indre og ydre fjender« behandler med udgangspunkt i dels europæiske forestillinger om kannibalisme, dels propagandaen under de to verdenskrige og de psykologiske mekanismer, der er styrende for forestillinger om og afbildninger af fjender. Det andet afsnit belyser de forskellige fjendebilleder i verdenshistorien: fra den klassiske oldtid over den religiøse propaganda i det 16. årh. til Sovjetunionens billede af USA i nutiden. Det tredje om »Danmark og de andre« fremdrager forholdet til Sverige og svenskerne fra svenskekrigene til vor tid, og opfattelsen af Tyskland i det 19. århundrede. Det sidste bidrag om tolkninger af fremmede knytter umiddelbart an til de senere års debat om den danske flygtninge- og indvandrerpolitik.

I forordet tages der det forbehold, at flere af emnerne ikke er særligt grundigt udforsket. Det ændrer dog intet ved, at de enkelte artikler er meget vidende, spændende og tilmed gennemgående velskrevne. Betragtet under ét giver forfatterne en fin indføring, der kun kan virke stimulerende for at tage fat i den litteratur, som der henvises til efter hver artikel.

Antologien er udsprunget af et – som det siges i forordet – moralsk engagement. Det er i sig selv ikke blot befriende, men desværre også yderst aktuelt. De enkelte bidrag afdækker spørgsmålet gennemgående overbevisende, hvor og hvordan fjendebilleder bliver til refleksreaktioner, der blokerer for dialog og uden videre anvendes som begrundelse for modstanderes mindreværd samt som legitimering for at sætte almindelige medmenneskelige normer ud af kraft. Alligevel melder der sig efter læsningen af de overvejende historisk anlagte artikler spørgsmålet, om antologien formår at indfri sin erklærede målsætning. Man kan håbe det. Men de enkelte bidrag kan også ses som et vidnesbyrd om, at man må frygte, at Hegel havde ret, da han sagde, at det eneste historien lærer os er, at mennesket aldrig har lært noget af den. Således viser antologiens bidrag både forskellige fjendebilleders ynkelighed og samtidig deres effektivitet og

sejlivethed. Gennem antologiens opbygning kommer man til at savne en sammenhængende forklaring på, hvorfor nye, men i grunden lige så ynkelige fjendebilleder fortrænger gamle forestillinger, vinder frem og får politisk vægt. Ved at behandle emnet i selvstændige og i sig selv afgrænsede artikler løber man fare for at den røde tråd bliver revet over. Måske kunne antologien have fået mere slagkraft, hvis den med udgangspunkt i det sidste aktuelle bidrag gennem i højere grad tværfagligt anlagte og integrerede artikler havde søgt at indkredse samfundsmæssige forhold og psykologiske faktorer samt historiske paralleller bag fænomenet fjendebilleder og fremmedhad. Problemets aktualitet understreger, at der er behov for at tydeliggøre, hvordan fjendebilleder og fremmedhad angår os. Efter min mening gør antologien det for nemt for læseren at tilslutte sig de enkelte bidrags kritiske betragtninger, uden at blive holdt fast på eget ansvar og medansvar i forhold til aktuelle fjendebilleders og fremmedhads opståen og virksomhed. Det kunne måske være lykkedes, hvis forfatterne i højere grad havde sammentænkt deres viden på de af dem behandlede områder.

I tilknytning til antologien er blevet produceret en lyd/diasserie, der henvender sig til folkeskolens ældste klasser, gymnasiet og HF, og også vil kunne bruges i det folkelige oplysningsarbejde.

Hans Uwe Petersen

Bevar din arv. 1937 Danmarks fortidsminder 1987. Redigeret af Ingrid Nielsen, G.E.C. Gad, Skov- og Naturstyrelsen 1987. 368 s., ill., delvis i farver. 245 kr.

Navnlig siden romantikken omkring 1800 har der herhjemme været stemning for at bevare fortidsminder – gravhøje, bautasten, voldsteder m.v. Men omtrent fra samme tid har fortidsminderne ustandselig været truet af udviklingen. Udskiftningstidens gærder, broer og veje et ét eksempel, et andet de så at sige erhvervsmæssige gravplyndringer i slutningen af forrige århundrede, hvor det for mange mest af alt gjaldt om at få hver plet jord under plov. Koste hvad det ville i kulturtab.

Problemstillingen genfindes i en række andre europæiske lande, men flere steder, bl.a. i Sverige, greb man tidligt ind med lovbestemte fredninger. Det var man af hensyn til ejendomsretsbegreberne længe om at turde i Danmark. Til naturfredningsloven i 1937 også kom til at dække de jordfaste fortidsminder, var der, udover reglerne om danefæ, kun beskyttelse gennem de frivillige fredninger. Kontrolmulighederne var svage for det unge museumsvæsen. Det var en ulige kamp mod uvidenhed, ligegyldighed og undertiden en vis griskhed.

Ovenstående er facetter af det vidtspændende emne, der behandles i historisk og aktuelt perspektiv i et pragtværk, som Skov- og Naturstyrelsen sammen med Rigsantikvarens arkæologiske Sekretariat udsendte i 50 året for, at der omsider kom generelle fredningsbestemmelser for danske fortidsminder.

Trods en udmærket lov er der meget, der er truet. Det overordnede mål med værket synes da også at være en fastholden eller genskabelse af den brede interesse for fortidsminderne. Det næsten missionerende fremgår også af bogens sært spejderklingende titel »Bevar din arv«. Argumenter herfor finder man i rigt